

подальших розвідок. Адже донецький регіональний міф важко розстається з радянською онтологією й вразливо реагує на загальнокультурні зміни в суспільстві. Особливої уваги в цьому сенсі вимагає теперішній етап міфотворчості та міграція старих сенсів сполучених з новими наративами епохи.

Бібліографічні посилання:

1. **Більченко Є.В.** Мотив Чужого як чинник формування етнокультурної ідентичності українства // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст]. Вип. 75 / Другі Кулішеві читання з філософії етнокультури. За ред. проф. В.А. Личковаха. – Чернігів: ЧДПУ, 2010. – 204 с.
2. **Голобуцький В.** Запорозьке козацтво. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с. 2
3. **Давиденко В, Пірко В.** Оборонні споруди XVII століття у межиріччі Сіверського Дінця і Тору // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т.18 – Донецьк: Східний видавничий дім, Донецьке відділення НТШ – 2007. – С.19–44.
4. **Замятин Д.** Память и политика. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://magazines.russ.ru/nov_yun/2011/3/za5.html
5. **Кайуа Р.** Париж – современный миф. // Миф и человек. Человек и сакральное // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fedy-diary.ru/html/042011/24042011-06a.html>
6. **Куромія Г.** Свобода і терор у Донбасі: Українсько-російське прикордоння, 1870 – 1990-і роки. – К.: Основи, 2002. – 510с.
7. **Мишецький С.** Історія про козаків запорозьких, як вони з давніх часів почалися, і звідки своє походження ведуть, і в якому стані тепер знаходяться // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/index.html>
8. **Пірко В.О.** Міста Донеччини в 17 – 18 ст. // Нові сторінки історії Донбасу / Голов. ред. З.Г. Лихолобова. – Донецьк, 1997. – Кн. 6. – С. 5–20.
9. **Тараненко О.В.** Донецкая мифология: смена концептов, или Уголь, Розы и Футбол // Метафізика Донецька. Філософські есе. – Донецьк: Донецьке відділення Наукового товариства ім.Шевченка, ТОВ «Східний видавничий дім», 2012. – С. 86-110.
10. **Турченко Ф.Г.** Південь України напередодні першої світової війни // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: Просвіта. – Випуск XVII. – 2004. – С. 127 – 162.
11. **Элиаде М.** Священное и мирское/ Пер. с фр., предисл. и коммент. Н.К.Гарбовского. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – 144 с.

УДК 177

В. А. Гриценко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ САМОТНОСТІ ЛЮДИНИ

Дана стаття присвячена висвітленню деяких підходів до визначення сутності самотності людини.

Ключові слова: людина, самотність, підхід, теорія.

Данная статья освещает некоторые подходы к определению сущности одиночества человека.

Ключевые слова: человек, одиночество, подход, теория.

The aim of the article is an analysis of some theoretical approaches to the study of the essence of human loneliness.

Appearing on the background of the philosophical arguments about man's place in the world and the meaning of his existence in society «loneliness» as a concept marked inconsistency of this existence, which implies, on the one hand, the «inclusion» and «engagement» in social context, and on the other - separateness, isolation of his particular life. The problem of loneliness in philosophy once considered «double» on two levels: as jointing physical and social existence (loneliness, solitude), and as psychological reflexive awareness of human existence as a single entity of the universe. That is, at the level of philosophical reflection «loneliness» was a reflection of one of the

aspects of man's relationship with God, and with society: first, as a manifestation of «morbidity», «non-integrity» of human soul (in Hesychasm), then as «alienation» and the opposition of society and individual (in Transcendentalism), and as a «primordial loneliness» of man (in existentialism).

So, one of the philosophical approaches to understanding of the nature of human loneliness is hesychast anthropological approach. According to G. Palamas, and to the biblical texts, the man testified own will in action, directed by his mind, revolted against the order established by God. He became a sinful creature deprived not only from the peace of Eden, but also violated the harmony in itself that caused fear, loneliness and suffering because of the need to further man's struggle with the outside world.

The most profound theoretical understanding of the problem of loneliness starts from the middle of the nineteenth century, when originally refracted motives alone become one of the starting points of the philosophical concept of transcendentalism, the development of which H. Thoreau plays a leading role. He considers the principle of privacy as a necessary initial step towards a higher, spiritual solitude. Transcendentalists were the first who distinguished between loneliness - a product of «despair» of urban life and solitude - necessary for privacy and focusing on their internal spiritual potency. Solitude is seen as a means of protection of the individual, because it strengthens the human spirit, contributes to personal and social advancement. Another concept of loneliness and solitude advanced contemporary Thoreau, S. Kierkegaard. He believes that man is alone in nature. From his perspective, the focus is how a person lives in solitude. A man from birth is «outsider» in relation to society and life in general.

Loneliness in terms of another representative of existentialism E. Fromm - a loss of human satisfactory relations with the outside world and the transformation of reality into strange, distant world. At the level of the psyche and consciousness of man's loneliness manifests itself in such adverse conditions as confusion and hopelessness, feeling the loss of orientation in life, fear of the outside world, pessimism, feelings of worthlessness, apathy, aggression, etc. According to E. Fromm, the current situation can be described as total alienation, because its essential features is the alienation of man from himself, his alienation from other people and from society. K. Moustakas sees the difference between «fear of loneliness» and «real loneliness.» Fear of loneliness initiates protective mechanisms that distract people from the reality of life, but also pushes a person to seek contact with others. The real loneliness comes from self-awareness of being alone that can be the impetus for creativity.

Loneliness in terms of socio-cultural approach as a multifaceted phenomenon and can be seen as the physical and psychological state of man, describe the objective relationship with the other person and his subjective attitude to these relationships. For example, the famous sociologist I. Kon calls loneliness «multilateral» phenomenon. In addition, he points to the cause of human loneliness, explaining why in adolescence and early adulthood most acute person experiencing loneliness. P. Suefeld also argues that notions of solitude and loneliness may be based on cultural differences. According to P. Suefeld today most people in Western society believe that being alone - it is mostly undesirable condition. However, P. Suefeld indicates that solitude can have a deep, full of meaning positive contribution. He refers to those who had transcendent and religious experience.

Among sociological views on the problem of loneliness can separately identify cognitive approach, whose representatives are L. Peplau and D. Perlman, N. Pokrovsky, Z. Puzanova et al. From their point of view, loneliness is defined as the reality of human existence, which involves understanding and awareness of each person tragedy of birth and dying in complete solitude. Loneliness - is as natural and integral part of human life as joy, lust and self-realization. Fear of loneliness - a desire to avoid social exclusion, fear be unnecessary and hopeless, often pushes people into fools and compromises involving artificial social contexts. However, they agree that there are cultural determinants of loneliness, such as the predominance of individualistic values in society.

According to the theory of infectious loneliness, loneliness can be inherited and contagious. Consequently, G. Cacioppo, J. Fowler, N. Christakis, W. Patrick, and others found that loneliness has a hereditary component. In addition, in longitudinal study they have studied for ten years how loneliness spreads in social networks of people. Therefore, they found the following pattern of functioning edge social networks. People who are on the periphery have fewer friends, it makes them feel lonely, however, they tend to break off those little ties that they still are. However, before they do it, lonely people tend to transfer the same feeling of loneliness to their few friends, thereby running again this destructive cycle. These effects mean that our social «fabric» may «worn out» from the end, as with all dissolved yarn knitted sweaters. Therefore, according to these scholars, methods of intervention, aimed at preventing and reducing loneliness in our society can be effective if strong and active referrals of people who are on the periphery, to assist in establishing and restoring their social ties. Helping them, society creates a protective barrier against loneliness that provides reintegration

of lonely people in the society to keep the whole network of social relations from gradual damage.

Keywords: man, loneliness, approach, theory.

Постановка проблеми та її значення. Хоча на рівні повсякденності зміст слова “самотність” удається очевидним кожному, для вчених явище, що стоїть за цим поняттям, виглядає багатограним, неоднозначним та складним для його інтерпретації. Дослідженню сутності явища самотності присвячені праці зарубіжних та вітчизняних мислителів і науковців різних галузей знань: Г. Богослова, І. Влахоса, Дж. Качіоппо, С. К’еркегора, Т. Клінтона, І. Кона, К. Маустейкаса, Г. Палами, Д. Перлмана, Н. Покровського, Ж. Пузанової, П. Сьюфільда, Г. Торо, Е. Фромма, [див. 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11 та ін.].

Метою статті є аналіз деяких теоретичних підходів до вивчення сутності самотності людини.

З’явившись на тлі філософських міркувань про місце людини у світі та зміст її існування в соціумі “самотність” як поняття позначило суперечливість цього існування, що припускає, з одного боку, “включення” та “залученість” людини в суспільний контекст, а з іншого, – окремість, відособленість “проживання” нею свого конкретного життя. Проблема самотності у філософській думці відразу стала розглядатися “подвійно”, на двох рівнях: як окремість фізичного та соціального існування (самота, самотність), і як психологічне рефлексивне усвідомлення свого існування як одиночного суб’єкта світобудови. Тобто, на рівні філософського осмислення “самотність” виявляється відбиттям однієї із граней взаємин особистості та Бога, й особистості та суспільства: спочатку як прояв “хворобливості”, “нецілостності” душі людини (в ісихазмі), потім як “відчуження” і протиставлення суспільства й індивіда (у трансценденталізмі), і як споконвічна “самотність” людини (в екзистенціалізмі).

Отож, одним з філософських підходів до розуміння сутності самотності людини є *ісихастський антропологічний підхід* (від грец. “ісихія” – “мовчання, спокій”), основоположником якого є афонський монах Григорій Палама. На думку Г. Палами, М. Сповідника, Г. Богослова, І. Влахоса та інших представників цього підходу [1; 4 та ін.], й у відповідності до біблійних текстів, людина, засвідчивши власну волю у дії, скерованій своїм розумом, збунтувала проти встановленого Богом устрою, перетворилася на істоту гріховну, через що звільнилася не тільки від спокою та тиші Едема, але й порушила гармонію в собі самій, що викликало страх, самотність та страждання через необхідність подальшої боротьби людини з оточуючим світом.

Разом з тим, людина, – вважає Г. Палама, – не “збіглий розум”, ув’язнений у темницю тіла, а подоба Творця, яка здатна уподібнитися Богові, якщо її думки, почуття й дух діють у згоді один з одним. І ця згода досягається через молитовне усамітнення з Богом, коли “хвора” душа людини поступово зцілюється від самотності, страху та страждання [4, с. 105]. “Ми не називаємо “людиною” окремо душу, або тіло людської істоти, але й одне, й інше водночас... – стверджує Г. Палама. – Наша кінцева мета... – воскресіння цілісної людської істоти, її душі та тіла” [4, с. 105]. Тому досягнення “антропологічної цілісності”, зцілення душі людини від самотності через молитовне усамітнення з Богом й інтерпретується в ісихазмі як необхідна умова достеменного існування.

Найбільш глибоке теоретичне осмислення проблеми самотності починається із середини ХІХ століття, коли своєрідно переломлені мотиви самотності стають однією з вихідних точок розвитку філософської концепції *трансценденталізму*, у розвитку якого провідну роль грає філософ, письменник, натураліст Генрі Торо. Він розглядає принцип усамітнення як необхідний початковий щабель на шляху до вищої, духовної самоти.

Трансценденталісти одні з перших стали проводити відмінність між самотністю – продуктом “повного розпаду” міського життя й усамітненням – необхідним для самовдосконалення людини та концентрації на своїх внутрішніх духовних потенціях. Усамітнення розглядається ними як засіб захисту особистості, оскільки воно зміцнює людину духовно, сприяє особистісному й соціальному становленню [6].

Іншу концепцію самотності й усамітнення висуває сучасник Г. Торо, Серен К’еркегор. Його погляд на долю особистості вже не такий оптимістичним, що, до речі, притаманне філософії екзистенціалізму взагалі. Представники *екзистенціалізму* вважають, що людина є одинокою за своєю суттю. З їхньої точки зору, фокусом є те, як людина живе у самотності. Самотність по С. К’еркегору – “...замкнений світ внутрішньої самосвідомості, світ, який принципово не може розмикатися ніким, окрім Бога” [3]. Він визнає віру в Бога, але нетрадиційну, що відкидає офіційну церкву. Головна теза даної філософії зводиться до твердження, що вірити в Бога абсурдно, віра антагоністична розуму, але сам світ абсурдний, тому вірити треба. “Духовній людині” по С. К’еркегору не потрібно усамітнюватися для самовдосконалення, тому що в цьому немає ніякої необхідності. Людина із самого народження “стороння” стосовно

суспільства і життя в цілому.

Самотність з точки зору ще одного представника екзистенціалізму Е. Фромма, – це втрата людиною задовільних зв'язків з оточуючим світом та перетворення даної дійсності на чужий, віддалений світ. На рівні психіки та свідомості самотність людини проявляється у таких негативних станах, як розгубленість та приреченість, почуття втрати основного орієнтиру в житті, страх перед оточуючим світом, песимізм, почуття непотрібності, апатія, агресія тощо [7]. За Е. Фроммом, сучасна ситуація може бути охарактеризована як тотальне відчуження, адже суттєвими її ознаками є відчуження людини від самої себе, її відчуження від інших людей і від суспільства. Отримана людиною свобода приносить їй незалежність і раціональність існування, але разом з тим вона ізолює її та пробуджує в ній почуття самотності, безсилля та тривоги. Отже, самотність є вічною та неусувною проблемою для людського суспільства.

Провідним представником екзистенціалістів з даного питання також є К. Маустейкас, який на початку 1960 року проводить різницю між “страхом самотності” та “дійсною самотністю”. Страх самотності ініціює захисні механізми, що відволікає людину від життєвої реальності, а також штовхає людину на пошук контактів з іншими людьми. Дійсна самотність походить від усвідомлення себе самотнім, що може бути поштовхом для творчої діяльності. К. Маустейкас вбачає самотність неминучою, і дійсну самотність позитивною: “Самотність – це умова життя людини і досвід відчуття себе людиною, що робить людину здатною підтримувати, розширювати та поглиблювати свою людяність” [10, с. 15].

Самотність з точки зору *соціально-культурологічного підходу* є багатограним явищем і може розглядатись як фізичний та психологічний стан людини, характеризувати об'єктивні стосунки людини з іншими та її суб'єктивне ставлення до цих стосунків. Наприклад, відомий соціолог І. С. Кон називає самотність “багатобічним” явищем. Крім того, він вказує на причини виникнення самотності людини, пояснюючи, чому в підлітковому та юнацькому віці людина найгостріше переживає самотність: “... вічна проблема – самотність. Довгий час писали, що самотніми люди в нас бути не можуть. Потім установили, що буває самотня старість. Тепер з подивом пишуть, що самотність хвилює підлітків. Почуття це має не тільки соціальні, але й психологічні причини. Самотність замолоду переживається гостріше всього тому, що йде формування самосвідомості, людина усвідомлює свою несхожість з іншими, це її одночасно радує й лякає, тягне до інших і відштовхує від них. Тому юність одночасно самий колективний, товариський і самий самотній вік” [2].

Крім того, самотність – це не тільки випробування для людини, але й випробування людиною, особистістю самої себе, самоствердження своєї людської сутності, переважання своєї особистості над будь-якими зовнішніми обставинами. Адже випробування та виховання самотністю, особливо добровільної самотності, з часом приводять людину назад у світ людей, зближують індивіда з іншими, роблять для нього саму можливість спілкування та життя у людському суспільстві самоцінними і безумовними. Доктор філософії Г. Сібсі та доктор педагогічних наук Т. Клінтон також вважають, що відчуття та здатність до самоспостереження надзвичайно загострюються завдяки добровільній самотності. “Усамітнення допомагає нам зняти майже несвідомі захисні механізми, які ми використовуємо, щоби полегшити переживання самотності та страх перед смертю” [9, с. 166].

Ще одним із представників *соціально-культурологічного підходу* є П. Сьюфільд, яких також стверджує, що погляди на усамітнення та самотність можуть ґрунтуватися на культурних особливостях. Згідно з П. Сьюфільдом сьогодні більшість людей у західному суспільстві вважають, що перебування на самоті – це переважно небажаний стан. Коли вони ізольовані, вони енергійно намагаються знайти собі компанію й, якщо це не вдається зробити, вони намагаються уникнути ізолюваності, заміщаючи її такими видами активності, як спостереження за іншими людьми по телебаченню. Коли виявляється, що хтось витрачає багато часу на самоті, вони вирішують, що така людина потребує жалю, помочі чи навіть лікування [12, с. 54]. Разом з тим, П. Сьюфільд вказує на те, що усамітнення може мати глибокий, повний значення позитивний внесок. Він посилається на тих, хто мав трансцендентне та релігійне переживання. П. Сьюфільд зауважує: “Ніхто не буде заперечувати, що самотність може нашкочити. Але тією ж мірою безперечним є те, що усамітнення може зцілити. Усамітнення, певним чином влаштоване, може зцілити навіть від самотності та бути вихідним пунктом для радості, здоров'я та зростання” [12, с. 65].

Серед соціологічних поглядів на проблему самотності можна окремо виділити *когнітивний підхід*, представниками якого є Л. Пепло та Д. Перлман, Д. Рісмен, Н. Покровський, Ж. Пузанова та ін. [5; 11 та ін.]. З їхньої точки зору самотність визначається як реальність людського існування, що передбачає розуміння та усвідомлення кожною людиною трагедії народження та вмирання в повній самотності. Самотність – така ж природна та інтегральна

частина людського життя, як радість, спрага та самореалізація. Страх самотності – це прагнення уникнути соціального відчуження, побоювання виявитися непотрібним і безнадійним, що нерідко штовхає людину на дурні компроміси та залучення до штучних соціальних контекстів.

Американські дослідники Л. Пепло та Д. Перлман відзначають, що “за всієї розмаїтості наявних трактувань цього соціально-психологічного феномена більшість вчених визнають три “аксіоми”: а) самотність корениться в дефіциті соціальних зв’язків особистості; б) самотність являє собою суб’єктивний стан, який не завжди співпадає з об’єктивною соціальною ізольованістю; в) стан самотності сприймається особистістю негативною та породжує страждання” [11]. Разом з тим вони погоджуються, що є культурні детермінанти самотності, такі як переважання індивідуалістичних цінностей у суспільстві.

Цікавим також є дослідження доктора соціологічних наук Ж. В. Пузанової, яка провела критичний аналіз різних концептуальних і методологічних підходів до вивчення проблеми самотності з позицій сучасної соціологічної науки. Вона також виділяє наступні рівні сприйняття й усвідомлення самотності: когнітивний (спроби усвідомити причини виникнення самотності, її сутність), афективний (спроби описати, які емоції виникають при переживанні самотності) і поведінковий (спроби представити, як поведуться люди, що переживають самотність). Результатами проведеного дослідження Ж. Пузанова також доводить, що: у повсякденному уявленні немає чіткого поділу понять самотність, усамітнення, відчуження, а оцінка переживання самотності носить як позитивний, так і негативний характер; самотність у її структурному вимірі може розглядатися як індикатор стану суспільства, що діагностує не тільки загальний ступінь його аномічності, але й конкретні “слабкі ланки” (ослаблення соціальних зв’язків, криза спілкування, психологічні проблеми тощо); сучасне суспільство створює все більше причин (екзистенціальних і ситуативних), що приводять індивіда до усвідомлення його онтологічної самотності [5].

Цікавим, на нашу думку, є теорія *інфекційної самотності*, згідно з якою самотність може успадковуватися та бути заразною. Отже, американські вчені Дж. Качіоппо, Дж. Фаулер, Н. Крістакіс, У. Патрік та ін. з’ясували, що самотність має спадковий компонент. Крім того, у лонгітюдному дослідженні протягом десяти років вони вивчали, як самотність поширюється у мережах соціальних зв’язків людей. Результати їх дослідження свідчать про те, що люди, близькі до когось, хто відчуває самотність, є на 52 % також більш схильні до переживання самотності [8].

Дослідження Дж. Качіоппо вказують на те, що на самотність чинять свій вплив більш широкі процеси, які відбуваються в мережі соціальних зв’язків [8]. Отже, вони виявили наступну закономірність функціонування краю мережі соціальних зв’язків. Люди, які знаходяться на периферії, мають менше друзів, що змушує їх почуватися самотніми, разом з тим, вони мають тенденцію обривати і ті незначні зв’язки, які в них ще є. Але, перед тим, як вони роблять це, самотні люди схильні до передачі того ж самого почуття самотності своїм небагатьом друзям, тим самим запускаючи знову це руйнівне коло. Ці ефекти означають, що наша соціальна “тканина” може “потріпатися” з кінців, як розпускається з кінців пряжа в’язаного светра.

Треба додати, що спостереження того, що самотність може передаватися від однієї людини до іншої, нагадує відоме спостереження Е. Дюргейма щодо розповсюдження суїцидів. Він помітив, що рівень суїцидів залишався однаковою у весь час і у всіх групах, навіть незважаючи на те, що індивідууми, які входили в ці групи, минали. Іншими словами, те, як люди сприймали своє життя, залежало від того суспільства, яке вони спадкували. І хоча суїцид, як і самотність, часто сприймався повністю індивідуалістично, праця Е. Дюргейма сприяла розумінню того, що суїцид частково обумовлений більш широкими соціальними чинниками.

Тому, на думку цих вчених, методи втручання, які націлені на попередження та зменшення рівня самотності в нашому суспільстві, можуть бути ефективними за умови рішучого та активного направлення людей, які знаходяться на периферії, по допомогу у налагодженні та відновленні їх соціальних зв’язків. Допмагаючи їм, суспільство створює захисний бар’єр проти самотності, що забезпечує реінтеграцію самотніх людей у суспільство та зможе зберегти всю мережу соціальних зв’язків від поступового руйнування.

Висновки. Таким чином, аналіз висвітлених теоретичних підходів на сутність самотності людини дає нам підстави стверджувати, що самотність є складним явищем, яке детерміноване не тільки особистими психологічними особливостями індивідуумів, схильних до самотності, але й особливостями функціонування і розвитку сучасного суспільства. Крім того, більшість дослідників вбачають різницю між поняттями самотності та усамітнення, обґрунтовуючи негативний вплив самотності та позитивну роль усамітнення в житті та в процесі становлення особистості людини.

Бібліографічні посилання:

1. Влахос, Иерофей Митрополит “Православная психотерапия. Свято-отеческий курс врачевания души” [Электронный ресурс] / И. Влахос. Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2004. – Режим доступа: http://www.hesychasm.ru/library/psychology/vlhs_1.htm
2. **Кон, И.С.** Логика табу [Электронный ресурс] / И. С. Кон // Литературная газета. – 1986. – № 36. – Режим доступа: www.konigor.hypermart.net.
3. **Кьеркегор, С.** Страх и трепет [Текст] / С. Кьеркегор. – М., 1993.
4. **Палама, Г.** Триады в защиту священнобезмолвствующих [Текст] / Г. Палама. – М.: Канон, 1995. – 383 с.
5. **Пузанова, Ж. В.** Социологическое измерение одиночества : дисс. ... док. социол. наук : 22.00.01 / Пузанова Жанна Васильевна. – М., 2009. – 298 с.
6. **Торо, Г. Д.** Уолден, или жизнь в лесу [Текст] / Г. Д. Торо. – М.: Издательство “Наука”, 1979. – 456 с.
7. **Фромм, Э.** Душа человека [Текст] / Э. Фромм. – М.: Республика, 1992. – 402 с.
8. **Cacioppo, J. T., Fowler, J. H., Christakis, N. A.** (2009). Alone in the Crowd: The Structure and Spread of Loneliness in a Large Social Network. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 97, No. 6, 977–991.
9. **Clinton, T., Sibcy, G.** (2002). *Attachments: why you love, feel and act the way you do*. Brentwood: Integrity Publishers.
10. **Moustakas, C. E.** (1989). *Loneliness*. New York: Prentice Hall.
11. **Perlman, D., Peplau, L. A.** (1984). Loneliness research: a survey of empirical findings. In L. A. Peplau & S. Goldston (Eds.), *Preventing the harmful consequences of severe and loneliness*. (pp. 13-46). U.S. Government Printing Office, DDH Publication No. (ADM) 84-1312.
12. **Suefeld, P.** (1982). Aloneness as a healing experience. In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 54–67). New York: Wiley.

УДК 17: 159.942

О. Г. Коломієць

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті аналізується роль емоційної стійкості особистості в упередженні та мінімізації агресивності. Розвиток емоційної стійкості особистості розглядається як готовність психіки індивіда зберігати високу функціональну активність у складних соціальних обставинах, як здатність передбачати негативні емоційні реакції. Досліджується вплив емоцій на роботу фізіологічних систем організму. Висвітлено роль емоційного інтелекту у вирішенні життєвих ситуацій, у застосуванні нестандартних способів активності для досягнення цілей і задоволення потреб.

Ключові слова: агресивність, поведінка, емоції, емоційна стійкість, фундаментальні емоції, емоційний інтелект.

В статье анализируется роль эмоциональной стойкости личности в предотвращении и минимизации агрессивности. Развитие эмоциональной стойкости личности рассматривается как готовность психики индивида сохранять высокую функциональную активность в сложных социальных обстоятельствах, как способность предугадывать негативные эмоциональные реакции. Исследуются влияние эмоций на работу физиологических систем организма. Освещено роль эмоционального интеллекта в решении жизненных ситуаций, в применении нестандартных способов активности для достижения целей и удовлетворении потребностей.

Ключевые слова: агрессивность, поведение, эмоции, эмоциональная стойкость, фундаментальные эмоции, эмоциональный интеллект.

The aim of investigation is to reveal the means of personal emotional firmness formation as the preventional and minimizing factor of aggressiveness.

Emotional stability of personality in aggression prejudice and minimization is highlighted in the